

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Esitys sisältää kannatettavia tavoitteita kuten sosiaalihuollon painotuksen siirtämisen varhaiseen tukeen ja selkeyttää asiakkaan ohjautumista tuen piiriin. Ehdotetut keskitetyimmät sosiaalihuollon palvelut vähentäisivät toteutuessaan asiakkaan ohjaamista aina eteenpäin seuraaville asiantuntijoille, mikä sinällään tukisi varhaisempaa palvelun saantia. Esityksen keskeisimmät ongelmat ovat sääntelyn väljyys ja se, että sillä haetaan uudistamisen ohella merkittäviä säästöjä. Lisäksi se antaa hyvinvointialueille aikaisempaa suuremman vallan järjestää palvelut oman harkintansa mukaisesti. Tämä voi toisaalta tukea demografisiin tarpeisiin vastaamista mutta myös vähentää yhdenvertaisuutta kansallisella tasolla, minkä lisääminen taas oli yksi hyvinvointialueuudistuksen ajureista.

Tällä hetkellä lapsiperhepalvelut toimivat monituottajamallilla ja on selvää, etteivät hyvinvointialueet pystyisi hoitamaan kaikkea palveluntuotantoa yksin. Pidämme tärkeänä, että yksityisille palveluntuottajille tarjottaisiin selkeä näkymä tulevasta tuki- ja palvelurakenteesta ja yhteistyömahdollisuuksista hyvinvointialueilla. Ilman selkeää näkymää yksityisten palveluntuottajien ei ole mahdollista tarjota hyvinvointialueiden tarpeiden mukaisia sosiaalihuollon palveluita. Hyvinvointialueiden velvoitetta yhteistyöstä alueen muiden toimijoiden kanssa tulee vahvistaa. Avoimuutta ja aitoa vertailua julkisen ja yksityisen palvelujen välillä tarvitaan, jotta palveluiden järjestäminen olisi mahdollisimman laadukasta, kustannustehokasta ja asianmukaista.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Sosiaalihuoltolain muutosten tavoitteena on painopisteen siirtäminen varhaiseen tukeen, jota on joustavammin saatavilla. Tämä on kannatettava tavoite. Samanaikaisesti uudistuksella on kuitenkin säästötavoitteita, jotka ovat ristiriidassa painopisteen siirtämisen tavoitteen kanssa. Varhaiseen tukeen ei ole allokoitu lisää rahaa, vaikka sitä halutaan vahvistaa. Tämän sijaan myös varhaiseen tukeen kohdistetaan säästötavoitteita.

Asiakkaan tilanteen ja palvelutarpeen arvioinnin kirjaamisten keventäminen on ymmärrettävä tavoite, jos sillä haetaan nopeampaa ja joustavampaa tuen tarjoamista asiakkaalle. On kuitenkin hyvä huomioida, että vaikka nykyisen mallin mukainen arviointiprosessi työllistääkin ammattihenkilöitä, niin samanaikaisesti se nopeuttaa ongelmien juurisyyhin käsiksi pääsyä ja siten asiakkaan ohjaamista oikean tuen piiriin. Kirjaamisen keventämisen sijasta olisi tärkeää vahvistaa moniammatillisuutta palvelutarpeen arvioinnissa.

Esityksen mukaisen lapsiperhepalvelun perustaminen poistaisi useita lasten ja perheiden palveluihin ja tukeen liittyviä velvoitteita hyvinvointialueilta. Joustavuus on sinänsä kannatettava asia, mutta tässä taloustilanteessa on myös suuri riski, että hyvinvointialueet järjestävät jatkossa ainoastaan lain vaatimat minimipalvelut. Kannatamme lähtökohtaisesti lapsiperhepalveluiden yhdistämistä yhdeksi kokonaisuudeksi. Riskinä kuitenkin on, että esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonnan erityisosaaminen katoaa nopeastikin toimenkuvan laajentuessa ja työtehtävien muuttuessa.

Kirjaamis- ja päätöksentekovelvoitteiden keventäminen on sinänsä kannatettava ehdotus, mutta se ei saa heikentää asiakkaan oikeusturvaa. Sosiaalityöntekijöiden määrän vähentämiseen ja työnkuvan muuttamiseen liittyy useita riskejä, sillä heidän asiantuntemuksensa asiakkaan tilanteen arvioinnissa ja koordinoinnissa on keskeistä tuen ja palveluiden tehokkaan ja oikean ohjautumisen näkökulmista.

Vaikuttavuuden mittareiden tuominen palveluihin on kannatettava asia, mutta sen lisäksi tarvitaan konkreettinen suunnitelma ja yhteiset valtakunnalliset mittarit palveluille, jotta vaikuttavuutta pystytään seuraamaan ja vertailemaan luotettavasti kansallisella tasolla.

Ehdotettu määräaikojen poistaminen vähentää mahdollisuuksia seurata sitä, miten hyvin hyvinvointialueilla on mahdollisuus vastata asukkaiden tarpeisiin sosiaalihuoltolain osalta.

On kannatettava asia, että terveydenhuollon palvelut ovat tulevaisuudessa entistä vahvemmin ensisijaisia suhteessa sosiaalihuollon ja lastensuojelun palveluihin. Jotta nykyinen käytäntö muuttuisi ja asiakkaat tosiasiallisesti saisivat tarvitsemansa tuen terveydenhuollosta eikä tätä jouduta jatkossakin paikkaamaan sosiaalipalveluilla, toivomme, että samanaikaisesti kehitetään terveydenhuollon palveluita, jotta asiakkaat saavat tarpeidensa mukaista tukea oikea-aikaisesti.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Ehdotus on kannatettava, mutta sen riskinä on muotoilun löyhyys ja laveus. Yhteistyö on perinteisesti ollut vaikeaa etenkin sosiaalipalvelujen ja terveydenhuollon välillä, joten tarkkarajaisempi ja velvoittava sääntely tässä on tärkeää.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

-

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Mikäli laki toteutuu esityksessä tarkoitetulla tavalla, perheet saavat varhaisemmin riittävät ja tarpeidensa mukaiset palvelut ja siten myös tarve viimesijaisille palveluille vähenee. Ongelmana on puutteet velvoittavuudessa ja tarkkarajaisuudessa, mitkä saattavat johtaa siihen, että kireässä taloustilanteessa hyvinvointialueet tarjoavat vain lakisääteisen minimin mukaisen tuen ja palvelut. Esitys ei vastaa siihen, ovatko kaikki palvelut sosiaalihuoltolaissa määrärahasidonnaisia vai onko joihinkin palveluihin subjektiivinen oikeus ja millä kriteereillä.

Mahdollisuus taloudellisen tuen maksamiseen erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle on kannatettava ja selkeä parannus lapsiperheiden tilanteeseen. Lakimuutoksen yhteydessä tähän tulisi allokoida tarvittavat määrärahat.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus on epäselvä eri asiakasryhmien osalta. Mielenterveysongelmien ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien nuorten määrä kasvaa joten kuntouttavat palvelut, joilla edistetään opintoihin hakeutumista ja niissä selviytymistä sekä työllistymistä ovat erittäin tärkeitä. Miten kaikkien näiden asiakkaiden erityistarpeet huomioiden tämä turvataan jatkossa. Myös vastuunjako kunnan ja hyvinvointialueiden vastuiden välillä tulisi olla selvä.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Tällä hetkellä lapsiperhepalvelut toimivat monituottajamallilla ja on selvää, etteivät hyvinvointialueet kykene hoitamaan eikä hyvinvointialueille ole järkeä hoitaa kokonaisuutta ilman yksityistä palvelutuotantoa. Pidämme tärkeänä, että yksityisille palveluntuottajille tarjottaisiin selkeä näkymä tulevasta tuki- ja palvelurakenteesta ja yhteistyömahdollisuuksista hyvinvointialueilla. Ilman selkeää näkymää yksityisten palveluntuottajien ei ole välttämättä mahdollista tarjota hyvinvointialueiden tarpeiden mukaisia palveluita riittävässä laajuudessa.

Hyvinvointialueiden veloitetta yhteistyöstä alueen muiden toimijoiden kanssa tulee vahvistaa. Avoimuutta ja aitoa vertailua julkisen ja yksityisen palvelujen välillä tarvitaan, jotta palveluiden järjestäminen olisi mahdollisimman laadukasta, kustannustehokasta ja asianmukaista.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotuksessa on mielestämme useita kannatettavia asioita kuten selkeämpi polku sosiaalihuollon tuen ja palveluiden piiriin sekä omatyöntekijyyden määritelmän joustavoittaminen.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Selkeä sosiaalihuoltoon ohjautuminen ja joustavuus siinä, kuka voi toimia omatyöntekijänä sujuvoittavat tuen ja palveluiden piiriin pääsyä. On myös hyvä, että erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kohdalla ehdotetaan säädettäväksi, että omatyöntekijän tulisi lähtökohtaisesti olla sosiaalityöntekijä. Tulee myös huomioida, että joustavuus omatyöntekijyydessä voi johtaa päällekkäiseen työskentelyyn, mikä ei olisi resurssien näkökulmasta viisasta. Sosiaalityöntekijän on tarvittavia päätöksiä tehdessään tutustuttava riittävästi lapsen ja perheen tilanteeseen, mikä vie aikaa, ellei hän tunne tilannetta jo entuudestaan tarkemmin.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Katsomme, että esitetty asiakasmitoitus on yksittäiselle sosiaalityöntekijälle liian suuri. Esitetty enimmäisasiakasmäärä on liian suuri etenkin siitä syystä, että ensisijaisen tuen asiakkaille on tarkoitus jatkossa olla sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Työ on suhdeperusteista, ja luottamuksellisen

asiakas-ammattihenkilö-suhteen luominen vaatii aikaa. Tosiasiallisesti lasten ja perheiden tuen tarpeet ovat monesti pitempiaikaisia, ja luottamuksellinen suhde on avainasemassa vaikuttavuuden näkökulmasta. Myös tilanteen kartoittamiseen ja arviointiin tulee olla riittävästi aikaa.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus on hyvin perusteltu, mutta riskinä on tarpeettoman laajan päätäntävällän keskittyminen yksittäiselle viranhaltijalle hyvinvointialueella. Ehdotuksen kaltaista viranhaltijaa ja hänen tehtäviinsä liittyvää selkeää sääntelyä tarvitaan. Ehdotuksen riskinä on tälle yhdelle henkilölle kasautuva valta ja vastuu. Esitetyn lisäksi sääntelyyn tulee sisällyttää selkeä rajanveto sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan yleisen vastuun ja sosiaalityöntekijän lapsikohtaisen vastuun välille. Laista tulee käydä selkeästi ilmi, kuka tosiasiallisesti päättää lapsen ja perheen tarvitsemasta tuesta ja palveluista.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

-

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Palveluiden painopistettä on mahdotonta siirtää varhaisempaan vaiheeseen ellei sitä myös resurssoida riittävästi. Jo nykyisessä tilanteessa monen lapsen ja perheen tuki ja palvelut viivästyvät tai eivät ole tarpeenmukaisia. Riskinä on, että ehdotettujen muutosten kanssa samanaikaisesti suunnitellut säästöt edelleen huonontavat lasten ja perheiden tilannetta ja jättävät joko perheet ilman tukea ja palveluita tai siirtävät painopistettä entistä enemmän sijaishuoltoon. Sosiaalihuoltolakiin esitettyjen muutosten riskinä on yhteiskunnan polarisoituminen ja syrjäytyneiden kasvu, kun sen vaikutukset kumuloituvat muiden ajankohtaisten säästötoimenpiteiden kanssa (sosiaaliturvan ja järjestöjen leikkaukset).

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Pidämme osaa lakiehdotusten tavoitteista hyvinä ja kannatettavina. Katsomme kuitenkin, että tavoite varhaisempien tukimuotojen painottamisesta vesittyy, mikäli uudistusten yhteydessä asiakasmääriä kasvatetaan ja sosiaalihuollosta säästetään mm. sosiaalityöntekijöiden määrää vähentämällä. Vaarana myös on, että uudistusten myötä asiakkaan oikeusturva heikentyy ja todellinen tuen tarvitsijoiden määrä ja tuen tarpeen laatu hämärtyvät.

Nykyisessä tai nykyisenkaltaisessa taloudellisessa tilanteessa on hyvin todennäköistä, että hyvinvointialueet pystyvät jatkossa järjestämään vain lakisääteiset palvelut. Tässä esityksessä lakisääteisyys on asetettu varsin matalalle tasolle eikä palveluita enää nimetä laissa. Epäselväksi jää, miten tuen ja palveluiden riittävyttä hyvinvointialueilla tullaan jatkossa seuraamaan. Huolena on myös yhdenvertaisuuden heikentyminen hyvinvointialueiden välillä, kun osa alueista pystyy tarjoamaan laajempia sosiaalihuollon palveluita kuin toinen. Toivomme, että tähän kiinnitetään jatkovalmistelussa erityistä huomiota.

Perämaa Tiia
Avosylin Oy